

EN ARBEIDSDAG GJENNOM ET ÅR FOR 60-70 ÅR SIDEN.

Av Helge Nymo

Jeg vil anta at en arbeidsdag for så lang tid tilbake er et speilbilde på hvordan det var for 100 år siden. Det er først i de siste 50 år at tidene har forandret seg. For å begynne med årets begynnelse, startet dagen - for de som hadde vedhogst - å stå opp i 4-tiden om morgenen. Gi hesten mat, koke kaffe og spise, derpå til skogs for å hugge, sage og kløyve et mål bjørk. Hjemme på gården visste de når denne operasjon var gjort. Da var det å sale på hesten, spenne for sleden og kjøre ut, for da hadde hesten gjort seg ferdig med sitt måltid. Dette var arbeid for de største av ungene, var det ikke unger på gården var det kona som måtte utføre denne jobben. Vel framme var det å hjelpe til med å laste på sleden. Så bar det til Gibostad for husfaren med vedlasset. Ungene eller kona gikk hjem til diverse arbeid på gården og fjøsstell. Dette varte til det ble tid til å dra til Lofoten.

Noen drev jakt og fangst i samme tidsrom. Barna og kona hadde mye arbeid hjemme. Det fantes ikke hjelpemidler av noe slag. Alt skogsarbeid foregikk med handverktøy, sag og øks. Melking foregikk for hand, så ingen var arbeidsløs i den tiden. De var heldig de som hadde så store unger at de kunne være med i skogen for da var det mye lettere. Jeg har vært gjennom en del av dette så jeg kjenner det. Når de voksne drog til Lofoten var det de av ungene som var så pass stor at de kunne bruke sag og øks, som solgte ved. Var en vant til dette arbeidet, gikk det greit.

Når kallan kom fra Lofoten ble det en hektisk tid for kvinnene. Da skulle de vaske og reparere klær, bake og utruste kallan til Finnmarksfiske, for det var ikke mange dagene de var heime før det bar ut på ny tur. Så gikk livet sin vante gang. Arbeid i fjøs og stue. Dagene ble lysere, snøen smeltet, snart måtte småfeet ut. Det var barnas arbeid å få sauene ut og opp i liene om morgenen, og inn om kvelden. Lammene som var kommet til i løpet av vinteren, var ganske store når våren kom. De av ungene som var i skolepliktig alder, hadde sin skoletid å passe. I den tiden hadde vi fellesskole i mange kretser. Læreren fôr fra den ene plassen til den andre. Skoleåret var på 12 uker. Dette ble oppdelt i 2

sd. 2

eller 3 ukers skoletid, og 4 eller 6 ukers fri. Alt etter hvor mange kretser læreren hadde å undervise i. De siste årene jeg gikk på skole ble skoleåret forlenget til 14 uker.

Når vi kom til juni måned begynte Finnmarksfiskerne å vende hjem, og da bar det til med våronnarbeid. Forberedende arbeid var utført av de hjemmeværende. Kona på gården visste hva som skulle gjøres, så slikt som å legge opp settepoteten til groing. Når da mennene kom hjem var det sette i gang med å gjøre åkrene ferdig, pløye å harve. Alt ble gjort med hest. Grave veier, sette poteten og grave over - arbeid som hele familien deltok i. En del korn ble også sådd, litt til modning, alt etter hvordan våren var. Tidlig vår resulterte i modent korn. Da måtte kornet være i jorda før 10. juni. Når våronna var over, bar det avsted på torvhaugen. Da skulle en del av vinterbrendselet skaffes tilveie. Her var også hele familien engasjert. Det skulle lompes i myra - det vil si at myra ble stukket i firkantede kubber. Deretter ble den kjørt på haugen. Der ble den stukket ut i skiver som da ble røyst. Slik skulle den stå til det dannet seg en skorpe på den slik at den kunne håndteres. Disse skivene ble satt i rauk, som det het. Det var små runde hauger, og slik ble den stående til den var helt tørr. Deretter ble den brakt til torvsjåen og lagt inn så den ikke skulle bli våt. Når høsten kom ble den kjørt hjem.

Slik gikk dagene. Det kunne da bli noen dager som var litt lettere, før høyonna begynte. Da ble det mange onnige dager. Alt arbeid måtte utføres for hånd. Graset ble slått, med ljà, raket sammen og for det vesentlige hesjet. Var været godt og stabilt, kunne en god del tørres på marka. Høya ble i de dager begynt betydelig tidligere enn nå. Da var graset mer trenet og av den grunn lettere å tørke på marka, men det var mang en gang at en ble overrasket av regn. Det var ikke noen værmelding å høre på for å holde seg orientert om hva slags vær det skulle bli.

Høya varte lenge. Var det mye regn ble det å hesje mye, og da kunne det bli mangel på hesjemateriell. Når heimjorda var avhøstet bar det til utmarksslåtta. Da var det å skrape alle plasser hvor det var kommende til med ljà. Alle i familien var med, fra den minste til den største. Alt jordbruk var jo nærmest som naturalhusholdning å

sd. 3

regne. Det var store familier så det gikk med ganske mye av både kjøtt, melk og melkeprodukter. Det var ikke noe som helst organisert omsetning av produkter, så det som ble solgt var helst bestillingsvarer.

Når høya var over, var det høstonn, og det var potetopptaking. Det ble satt ganske mye potet på hver gård. Manntallslistene fra 1865 og 1875 viser hvor mye korn det var sådd; angitt i tønner - det samme for potet. Dette er jo lenge siden, men den måte å drive jordbruk

på da ble faktisk brukt fram til 1920 årene. Det eneste som var kommet i bruk i denne tiden var plog og harv. Tidligere var det bare spadevending av jorda. Før snøen og frosten kom var det en del arbeid på jordbrukssiden som ble gjort i form av pløying, og da vesentlig nybrott.

Når høsten gikk over i vinter, bar det på nytt i skogen og noen drog ut på fiske, høsttur som det ble sagt. De som var jaktinteressert drev med jakt og fangst. Dette gav en ganske god bifortjeneste. Og så var det snart jul og årsskifte. De som hadde vært på høsttur kom heim for å ruste seg ut til ny tur. Det var de som drog på storsildfiske på Vestlandet, og det hendte at disse drog avsted mellom jul og nyttår. Så var året gått. Dette er når man minnes tilbake som et eventyr. Ingen kam i dag tenke seg til at dette kunne gå ant. Men slik var det bare.

Tenk over dette: For mindre enn hundre, år siden var det en bra stamme med bjørn på Senja. Og for ikke mange år siden så jeg enda rester av det siste bjørnehiet som var i Helvetesdalen. Første gang han far viste med det, var det to hi nær hverandre, men ikke brukt samtidig. Det ene var da ganske forfallent. Min far var født i 1887. Min bestefar skjøt en bjørn i Heggedalen, visstnok rundt 1890. Postbudet som gikk med posten fra Gibostad til Hamn i Senja, hadde sett to bjørner da han var på tur inn Heggedalen. I den tiden gikk det postruter over Senja både gjennom Svandalen og Heggedalen. Det var dessverre ikke helt ufarlig dette yrket. Et av postbudene gikk seg ned i vannet tvers over fra Nymo, og ingen kunne berge ham, så det var ikke fritt for dramatikkk å være postmann i de dager.

Disse postmennene var samer som var vant til å ta seg fram under vanskelige forhold. Jeg tror at den siste postmannen het Mikkel og bodde på Heggemoen ved Lysvann.

Disse ble kalt postfinner. Denne postruta ble visstnok nedlagt i 1890 årene. Tror det var da Troms Amt's Dampskibsselskap begynte å trafikkere Ytre Senja. Det eneste som i dag minner om denne postruta er Post støa ved Lysvatnet og Postbergan i Straumsbotn.

Televerket bygde telefonlinje gjennom Heggedalen i 1896. Det er sikkert mye mer som det kunne vært av interesse å skrive ned om overleveringer fra eldre tider, men det er ikke mange igjen som minnes noe fra den tiden. En ting som må nevnes er at det var drevet ganske mye med byttarbeid folk imellom, særlig i onnetidene. Det var mange og tunge arbeidsdager, men det var også hviledager. Hver eneste helligdag ble respektert. Da ble det ikke tatt i noe slags arbeid, bortsett fra nødvendig arbeid som fjøsstell, men det var og det eneste. Jeg husker at det var en dag som het bots og bededagen, den var om våren, og kunne være på en hverdag, men den ble helligholdt. Da denne dagen ble flyttet til en søndag om høsten, ble det en helligdag mindre, og da ble det sagt at bots og bededagen var ødelagt. Men det var vanlig med 3 juledager og hellig tre kongersdag ble også helligholdt. Kort sagt - på alle helligdager var alt arbeid innstilt. Det er annet enn hva man opplever i dag.